

Pomembni sklepi Izvršnega odbora kulturno-gospodarske zveze

ZAČETI ŠE LETOS S POUKOM SLOVENSKEGA JEZIKA V VSEH VASEH BENEŠKE SLOVENIJE

Kmalu resolucija s konkretnimi zahtevami beneških Slovencev - Pismo predsedniku vlade Rumorju in zunanjemu ministru Nenniju ter resolucija o aktualnih vprašanjih slovenskega šolstva v Italiji

Fred kratkim se je v Trstu sestel Izvršni odbor Slovenske kulturno-gospodarske zveze, ki je osrednji del zasedanja posvetil razpravi in poročilu načelnikov osmih komisij. Poročali so Filibert Benedetič za kulturo, Nadja Pahor za doraščajočo mladino, Edvin Švab za šolstvo, Vito Svetina za mladino in šport, dr. Stanislav Oblak za gospodarstvo, dr. Viljem Černo za Slovence v Videmski pokrajini, Boris Race za tisk in dr. Karel Šiškovič za

upravno-politična vprašanja. Na seji je tajnik Bogo Samša poročal o delovanju Zveze in njenih organov od zasedanja Glavnega sveta. Izvršni odbor je potem sprejel pomembne izjave: stališče SKGZ glede poglobitvenih vprašanj slovenske narodnostne skupine v Italiji, pismo predsedniku vlade Rumorju in zunanjemu ministru Nenniju ter resolucijo o aktualnih vprašanjih šolstva.

Program komisije za šolstvo predvideva med drugim, da bi s šolskim letom 1969-1970 začeli s poukom materinega jezika v Beneški Sloveniji. To bi bil dogodek zgodovinskega pomena, toda sedanje vzdušje v demokratični Italiji in narodnostni preporod, ki ga že dalj časa z velikim veseljem ugo-

tavljamo v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini, terjata, da bi v resnici čimprej začeli s poučevanjem knjižnega slovenskega jezika.

Dr. Viljem Černo predsednik komisije za Slovence v Videmski pokrajini pa je na seji podal naslednji delovni program in usmeritev:

Še v tem mesecu bo komisija pripravila osnutek resolucije s konkretnimi zahtevami prebivalstva Beneške Slovenije ter jo poslala predsedniku deželne vlade dr. Berzantiju. Vzporedno je treba posamezne akcije, kulturne nastope in podobno v Beneški Sloveniji s strani goriških in tržaških Slovencev. Komisija bo poslala okrožnico vsem slovenskim skupinam, ki se ukvarjajo z omenjeno problematiko.

Še to pomlad bi na sedežu

Kulturnega društva «Ivan Trinko» v Čedadu pripravili prvi tečaj slovenskega jezika. Čas za to je dozorel in iz raznih krajev prihajajo zahteve za takšen tečaj, ki mu bodo sledili še drugi. Poglobiti je nadalje potrebno sodelovanje s sosednjo tolminsko občino, zlasti za razne kulturne prireditve. Pripraviti bo treba statistiko o izseljencih po Italiji in v tujini, da bi pozneje lahko izdelali o tem posebno študijo. Spomladi bodo pri Kulturnem društvu «Ivan Trinko» ustanovili Klub bivših rudarjev. Program komisije za Slovence v Videmski pokrajini slednjič poudarja, da s pomočjo glasbenika Antona Birtiča obstajajo ugodne možnosti za aktivnost na glasbenem področju.

LAZE PRI PODBONESCU - Tu je služboval kar 40 let narodni buditelj in župnik Anton Cuffolo, doma iz Platišč, ki je umrl pred 10 leti

Na desnem bregu Nadiže leži visoko v bregu vas Kal, ki jo vidimo tu na sliki. Tod mimo vodi cesta proti Crnemu vrhu, ki je najbolj zakotna vas v podboneškem komunu

V ZAČETKU MARCA V FRIBURGU

Shod furlanskih in slovenskih emigrantov v Švici

Poglobljena razprava o gospodarski in drugih perečih problemih izseljencev in dežele Furlanije-Juljske krajine - Pomemben poudarek pravicam in težnjam Beneške Slovenije

FRIBURG, MARCA 1969 - V začetku tega meseca se je vršilo v Friburgu v Švici zborovanje furlanskih in slovenskih emigrantov oziroma izseljencev v tej državi. Organizirali sta ga društvi «Furlansko ognjišče» (Fogolar Furlan) in «Pal Friul» (Za Furlanijo). V okviru tega slednjega združenja deluje tudi «Društvo slovenskih izseljencev Beneške Slovenije», ustanovljeno pred nekaj meseci.

Shoda se je udeležilo več kot 200 delegatov in gostov, pa tudi švicarska radiotelevizija in zastopniki raznih časnikov iz Furlanije-Juljske krajine. Udeležence so pozdravili furlanska poslanca in deželni svet Furlanije-Juljske krajine Baraccetti in Del Gobbo, zastopnik «Furlanskega gibanja» Ellero, prof. Valerio za «Ente Friuli nel mondo», Franchi za Združenje delavcev in njihovih družinskih članov, nadalje župan mesta Friburg, pa zastopniki raznih združenj Furlanov in Slovencev v Švici: Marangone iz Basla, Colombo iz Berna, Dassì in Pellarini iz Friburga, rojak iz Režije Di Leonardo, ki je zastopal izseljence iz Losane, in drugi. Med govorniki je bil tudi podpredsednik SKGZ in predsednik Kulturnega društva «Ivan Trinko» Izidor Predan, ki je podrobneje obravnaval vlogo in dejavnost SKGZ ter socialne, narodnostne in druge probleme Beneške Slovenije.

Na zborovanju so prebrali kar 19 poročil, ki so obravnavala najrazličnejše probleme emigracije. Tajnik Društva slovenskih izseljencev Beneške Slovenije Del Medico je izčrpno razpravljal o problemih Slovencev v Videmski pokrajini, vprašanjih slovenskih emigrantov v tujini, nerešenih zadevah slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, potem pa je pozval vlado, naj reši probleme Slovenske Benečije.

Ob zaključku te pomembne manifestacije so sprejeli resolucijo, ki so jo poslali predsedniku republike Saragatu in vladi, deželnemu predsedniku Berzantiju in drugim. V njej ponavljajo težnje in cilje furlanskih in slovenskih emigrantov v Švici. Postavili so veliko zahtev za izboljšanje gospodarskih in socialnih razmer v Videmski pokrajini, pa tudi za spoštovanje pravic slovenske manjšine v Beneški Sloveniji.

O tem je v resoluciji rečeno: «Ob spoštovanju ustavnih načel naj se posveti stvarna skrb za ohranitev etnično-jezikovnega zaklada slovenske manjšine in naj se izvedejo razne pobude za nadaljni gospodarski in turistični razvoj, s čemer bi zajezili pretresljivo izseljevanje, ki je v teku v Beneški Sloveniji».

Tako so furlanski in slovenski izseljenci, ki delajo v Švici, dali svoj prispevek in podporo naporom in politiki, da

bi se dežela Furlanije-Juljska krajina hitreje razvijala. Ta enotna podpora je velikega političnega in moralnega pomena, ker kaže, da so emigranti ostali sinovi in hčere svoje zemlje ter da so pripravljeni sodelovati pri reševanju najbolj žgočih vprašanj.

PO HIRIBIH IN DOLINAH BENEŠKE SLOVENIJE

Še zmeraj živ spomin na narodnega buditelja župnika Cuffola

V Lazah imajo spet duhovnika - «Nikdar nisem bil bolan», pravi najstarejši vaščan 84 letni Melissa

Pri nas ob Nadiži diši po pomladi, ki prihaja z reke in gora. Zvončki in trobentice pozdravljajo otroke, ki pa jih je, žal, malo in pa odrasle, ki so se že lotili obrezovanja trt in drugih pomladanskih del.

Drugače v naši vasi ob desnem bregu Nadiže teče življenje po ustaljenem ritmu. Starejši ljudje se ubadajo na razne načine, da bi lahko živeli, mladih pa je zmerom manj. Odhajajo na tuje, v emigracijo. Vas šteje 13 hiš, vsaka družina pa ima največ po 3 do 4 člane.

Sicer pa smo v tej vasi kot drugod v naši dragi Beneški Sloveniji močno navezani na svojo zemljo. Emigranti se namreč vračajo, da bi si doma zgradili novo hišo in potem živeli pri svojih. Res gre za posameznike, toda kako smo

bili vsi veseli, ko si je emigrant ob povratku domov zgradil lepo domačijo.

Trinajstega oktobra bo minilo deset let odkar smo pokopali našega dragega in nepozabnega župnika Antona Cuffola, ki je v Lazah preživel skoraj 40 let. Bil je dober dušni pastir in prav tako velik rodoljub in narodni buditelj. Nesmrten bo njegov lik v romanu «Kaplan Čedermac», ki ga je napisal pisatelj France Bevk. Cuffolo je namreč sodeloval pri mnogih pobudah za ohranitev slovenskega značaja nadiških dolin.

Po Cuffolu je pri nas služboval še en dušni pastir, Jože Vidmar. Dober duhovnik in človek odličnega značaja. Preden je namestil električni zvonik v cerkvi je umrl in odletel je bilo župnišče zapušče-

no. No, sedaj smo v Lazah spet dobili duhovnika in zelo srečni, da obvlada tudi slovenski jezik.

Ko opisujemo Laze na pragu pomladi, naj predstavimo tudi najstarejšega prebivalca. To je 84-letni Giovanni Melissa ali Žvan, kot mu pravimo po domače. Pravi, da še nikoli ni bil bolan. Imel je težko življenje, saj je 23 let delal v kanadskih rudnikih premoaga, pa vseeno pogosto potuje s kolesom v Podbonesec ali Tarčet. Njegova hči je učiteljica, naš Žvan pa živi pri sinu, snahi in vnukih v Lazah. Rad se spominja tretjega otroka, sina Rema, ki je umrl v nemškem taborišču med zadnjo vojno. Po njem so poimenovali tudi vojašnico finančnih stražnikov v Štupci.

Nevednost ali podcenjevanje?

V februarški številki tržaške slovenske revije «Mladika» je objavljen tudi prispevek, ki ga je njen predstavnik prebral na srečanju zastopnikov primorskih revij v Trstu. Razpravljali so o zanimivi in aktualni temi «Slovenec danes tostran in onstran meje». Avtor navaja številne tehtne misli predvsem o tem, kakšen je položaj Slovencev v zamejstvu, se pravi na Tržaškem, Goriškem, Beneški Sloveniji in v Kanalski dolini.

V prispevku moti edino to, da njegov avtor — ko omenja razmere v Beneški Sloveniji — «da na tem območju izhaja en sam listič, ki je pisan v narečju, tako da ga beneški Slovenec lahko razume». Referent je torej prezrl «Matajur», ki izhaja že skoraj dvajset let in ga redno prebira več tisoč bralcev po vseh hribih in dolinah Beneške Slovenije, Kanalske doline ter veliko naših emigrantov v tujini. Sadovi narodno buditeljskega dela v obdobju po osvoboditvi izpod fašizma so očitni in zmeraj več je izražajo v pravi slovenščini. Prav na osnovi teh uspehov terjamo tudi ustanovitev prvih slovenskih šol na tem področju, ki bodo lahko naprej duhovno bogatile in plemenitile ljudi ter razvijale ljubezen in spoznanja o našem slovenskem jeziku.

Avtor omenjenega prispevka na srečanju predstavnikov primorskih revij v Trstu, ki je ponatisnjen v «Mladiki», očitno ne pozna vloge «Matajura», ki je v marsičem svojska in pionirska, ali pa o njej zato, ker pač list podcenjuje, ni hotel razpravljati. Oboje pa je enako škodljivo.

Zopet smrtna prometna nesreča

Vigio Batistič iz Kale izgubil življenje

srečil 25-letni Vigio Batistič. Ko se je vračal z avtomobilom iz Črnega vrha, se je kakih sto metrov pred garažo na nekem ovinku zaletel v drevo in vrglo ga je štiri metre globoko pod cesto. Vigio je bil na licu mesta mrtev, ker mu je počila lobanja in zaradi drugih težkih poškodb. Z njim je bil v avtomobilu tudi njegov svak 37-letni Bruno Camugnero, tudi doma iz Kala, ki pa je do-

bil le lažje poškodbe in bo ozdravil v dveh tednih, če ne bo kakšnih komplikacij.

Rajniki Vigio je bil zaposlen v Manzanu kot stolar in so ga zelo cenili, ker je bil izredno marljiv delavec. In tudi v domači vasi je bil zelo priljubljen med svojimi sovrstniki in zato bo vrzel, ki je nastala zaradi njegove prerane smrti, nenadomestljiva. Zamušča v veliki žalosti poleg neutolažljivih steršev še sedem bratov in sestra.

IZ IDRIJSKE DOLINE

Ojačenje električne razsvetljave

V kratkem bodo ojačili električne linije v Idrijski dolini, in še prav posebno v hribovskih vaseh. ENEL je že začela s prvimi deli. Zaenkrat bodo postavili tri nove transformatorje in sicer v Kosonih, Podrskijah in v Bordonu.

Iz lovske sekcije

Novo izvoljeno vodstvo

lokalne lovske sekcije je imenovalo za svojega predsednika Romana Makoriča, za podpredsednika Giordana Pizzulina, za tajnika pa Uga Lesizzo. Svet je tudi predlagal pokrajinski zvezi, naj imenuje Evgena Lesizzo za direktorja občinske rezerve.

Vigio Batistič

Še je sveže cvetje na grobovih, v katere so pred parimi tedni pokopali 29-letnega Anselma Picininija iz Raven in 32-letnega Ermenegilda Florjančiča iz Oblice iz srednjskega komunja, ki sta tragično izgubila življenje v avtomobilu in že spet lijejo grenke solze zaradi prerane izgube mladega fanta iz Kala pri Zapotoku (komun Podbonesec). Dne 10. marca se je smrtno pone-

FOJDA

IZ KOMUNSKA SEJE

Na zadnjem zasedanju komunskega sveta so med drugim odobrili tudi bilanco za leto 1969, ki predvideva toliko stroškov kot izdatkov in sicer 115 milijonov 666.540 lir. Svet je nadalje sklenil vzeti pri «Cassa depositi e prestiti» en milijon in 400 tisoč lir posojila za asfaltiranje nekaterih cest.

Izglasovali so tudi resolucijo, s katero pozivajo deželne oblasti, naj dajo čimprej prispevek komunju, da bodo kos stroškom, ki jih je imel v zvezi z deželno.

Ob zaključku pa so še imenovali revizorje računov za leto 1968 in sicer so bili imenovani Ermenegildo Roiatti, Vittorio Perabò in Pio De Luca.

Deželna pomoč študentom

Tudi študenti iz občine Fojda bodo deležni deželne pomoči v šolskem letu 1968-69, ki so zanjo prosili. Dežela je zaenkrat nakazala 2 milijona 400 tisoč lir za obvezne šolarje, za šolarje pa, ki obiskujejo strokovne ali srednje šole, pa en milijon 595 tisoč lir.

Študentom, ki obiskujejo strokovno šolo, bo dežela dala vsakemu po 25 tisoč lir prispevka k stroškom za potovanja in sicer ga bodo deležni sledeči: Marina Bertosi, Antonino Fadon, Maurizio Bertossi, Renato Cont, Elfi Petrigh, Marino Cobai, Ottorino Pino, Gilda Sollero, Franco Bortolutti, Piero Toffoletti, Liliana Topatig, Gianfranca Cont, Giancarlo Armellini in Luciano Totolo.

Študenti srednje šole pa so: Gilberto Bortolutti, Lui-

IZPOD KOLOVRATA

Same slabe novice iz naših vasi

Pretekli teden je umrl 45-letni Jožef Krajnik iz Dreke. Ko se je peljal skupaj s svojimi vaščani z avtomobilom proti Čedadu, mu je postalo med potjo slabo in kmalu nato je umrl. Takoj so ga peljali v bolnico, kjer so zdravniki izjavili, da je umrl zaradi srčnega infarkta.

V čedadski bolnici je umrl tudi 75-letni Anton Vogrig iz Gorenjega Brda v občini Grmek. Mož je padel še 11. februarja, ker mu je spodrsnelo in si je zlomil nekaj reber in tudi udaril v glavo. Kljub velikemu prizadevanju zdravnikov niso mogli Vogriča ohraniti pri življenju, ker so nastopile komplikacije.

Dogodila se je tudi precej huda prometna nesreča, pri kateri sta se poškodovala 22-letni Gus Armando iz Lombaja in 27-letni Rukin

Za gradnjo športnega igrišča je dežela dala 4 milijone lir prispevka, ostalo (en milijon) pa bo v breme komunju.

Obmejni prehov v Robediščih spet odprt

S 15. marcem so ponovno odprli obmejni prehod druge kategorije v Robediščih, ki je bil preko zime zaprt. Mislili so, da ga bodo mogli odpreti že s prvim marcem, a tega ni bilo mogoče storiti zaradi slabe prevoznosti cest.

Romano iz Rukina. V bližini Gorenje Merse sta z motorjem zavozila ob kraj ceste in sta si oba zlomila nogo. Ozdravila bosta v poldrugem mesecu.

Tudi 65-letna Bepina Krajnik iz Dreke je morala v bolnico, ker je padla v hiši in si zlomila desno roko in dobila še več drugih poškodb. Ozdravila bo v enem mesecu.

REZIJA

Napeljava kanalizacije v Sv. Juriju

Pred nedavnimi je komun dal v apalt dela za napeljavo kanalizacije v Sv. Juriju. Prvi obrok del bo stal 17 milijonov lir in jih bo prevzelo podjetje Tambosco iz Tolmeča, drugi obrok del, ki jih bodo dali tudi v apalt, pa bo stal okoli 32 milijonov lir.

IZ NADISKE DOLINE

Prisednik za kmetijstvo obiskal Sv. Lenart

Vodovod, ki je bil zgrajen še pred 50 leti bo popravljen z deželnim prispevkom

Deželni prisednik za kmetijstvo odv. Comelli je pred nedavnimi obiskal Sv. Lenart, da je skupaj z županom in nekaterimi odborniki proučil nekatera vprašanja, ki zadevajo komun.

V prvi vrsti so razpravljali o potrebi ojačenja vodovoda v Sv. Lenartu, kajti sedanjemu je bil zgrajen še pred 50 leti in danes ne daje toliko vode kot bi jo potrebovali ljudje in živina. Deželni odbornik je obljubil, da bo posređoval, da bodo v kratkem zgradili nove rezerva-rije, kar bo stalo štiri milijone lir in jih bo dala deželna uprava.

Poleg tega so razpravljali tudi o ureditvi cest in gradnjah poljskih poti, posebno o onih, ki bodo vodile v Čišnje in v Jesenje.

SV PETER

Gradnja obrečnega nasipa ob Aborni

Pričeli so s prvimi deli, da bodo zgradili obrečni nasip ob Aborni in sicer ob sotočju s Kosco. To delo je dala izvesti Furlanska ustanova za hribovsko gospodarstvo (Ente friulano di economia montana). Beneficijev tega važnega dela bosta zlasti deželni Dolenja Mersa in Azla, ker bodo na ta način preprečene poplave, ki so nastajale, ker je voda prestopala bregove in delala tamkaj ležečim poljem in travnikom ogromno škodo. To delo bo stalo okoli 45 milijonov lir in bo v celoti v breme državi.

Telefon tudi v Sarženti, Ofjanu in Dolenjem Roncu

Te dni so začeli z napeljavo telefona tudi v vasi

IZPOD MATAJURJA

Predsednik pokrajine Turello v Sovodnjah in Čeplesiščih

Predsednik pokrajinske administracije odv. Vinicio Turello je pred nedavnimi obiskal Sovodnje in tudi vas Čeplesišče, ki ima največ perečih problemov.

Ob tem obisku se je mnogo govorilo o nujni potrebi, naj se obmejni prehod v Polavi pri Čeplesiščih preimenuje v prehod prve kategorije, kakršen je v Stupci ali v Učejji, da bi mogli skozi z avtomobili tudi tisti, ki so izven obmejnega pasu. Turello je zagotovil, da bo takoj interveniral pri pristojnih oblasteh, da bodo vzele v poštev ta pereči problem, ki je tako važen tudi za ekonomski dvig sovođenjske doline in za nadaljnji razvoj turizma na področju Matajurja.

Ob zaključku svojega obiska se je predsednik pokrajine srečal tudi z županom v Sovodnjah, ki mu je razkazal novi sedež komunja in ga obenem tudi seznanil z nekaterimi problemi, ki tarejo sovođenjski komun.

Ofjan, Sarženta in v Dolenji Roncu, ki so bile še brez nje-ga. Tako bodo skoraj vse vasi špeterskega komunja povezane s telefonom.

Obupal nad življenjem zaradi bratove bolezni

Vse je globoko pretresla žalostna novica, da je obupal nad življenjem komaj 24-letni Giorgio Zanetti iz Saržente, ki se je pred dve-mi leti izselil s svojimi star-

ši v Torin. Ko je Giorgio izvedel, da se bo moral mlajši brat Edi več časa zdraviti v umobolnici, ga je to tako prizadelo, da se ni mogel potolažiti in je skočil pod vlak, ki ga je do smrti povozil. V Sarženti je bil mladi fant zelo priljubljen zaradi svojega mirnega, a obenem vedrega značaja in zato je njegov nepremišljen in obupni korak toliko bolj zabolil vse, ki so ga poznali in imeli radi.

IZ KRNAHTSKE DOLINE

Važno za kmete

Pokrajinski inšpektorat za kmetijstvo (Ispettorato provinciale dell'agricoltura) sporoča, da bo v Nemah dne 29. marca od 9. do 12. ure na razpolago funkcionar, do katerega se lahko vsako obrne za razna pojasnila in bo tudi zbiral podatke, ki so potrebni za doseg prispeljka, ki ga daje država kmetom, ki so lansko leto utrpeli škodo zaradi slabega vremena.

Tipanski komun bo dobil posojilo

Zvedeli smo, da je «cassa depositi e prestiti» dodelila tipanskemu komunju na podlagi zakona 164, ki predvideva pomoč nerazvitim kra-jem, skoraj tri milijone lir posojila. Upamo, da bo komun porabil ta denar najprvo za najbolj potrebna javna dela.

Poroke

Pred kratkim sta se poročila zidar Giacomo Treppo iz Nem in Remigia Ostič iz

Krnic in šofer Karlo Gori s Sturma Loreto iz Nem. Prijatelji in znanci jim želijo mnogo veselih in srečnih dni v skupnem zakonskem življenju.

Nagla smrt

Vse je globoko prizadela novica o nagli smrti 75-letne Marije Michelizza iz Tipane. Uboga žena je šla skupaj s svojo nečakinjo v Videm na zdravniški pregled v ambulatorij INAM in med potjo ji je postalo slabo in se je zgrudila mrtva na tla. Takoj so jo z rešilnim avtomobilom prepeljali v videmsko bolnico, kjer so zdravniki ugotovili, da je umrla zaradi srčne paralize.

Sestanek kmetov v Nemah

V Nemah so se sestali pred kratkim številni kmetje iz Krnahtske doline, katerim je lansko leto slabo vreme (toča, neurje, dolgotrajen dež) poškodovalo polje in prideleke. Konferenco je otvoril sam župan, za njim pa je prisotnim govoril deželni prisednik za kmetijstvo odv. Comelli, ki jim je tudi obrazložil, da obstojajo deželni zakoni, ki nudijo pomoč prizadetim kmetom. Dr. Radillo, ki je načelnik pokrajinskega inšpektorata za kmetijstvo, pa je kmetom razložil kam morajo nasloviti prošnje, da bodo dobili podporo.

TAVORJANA

Kanalizacija v Drejanu in Tamorah

Končno bodo storili nekaj tudi za naše hribovske vasi, ki so tako potrebne javnih del. Komunjska administracija je dala prav te dni v apalt dela za napeljavo kanalizacije v Drejanu in v Tamorah. Ta dela bodo stala 7 milijonov in 200 tisoč lir. Dežela bo k tem stroškom prispevala 5 milijonov in 100 tisoč lir, ostalo pa bo v breme komunju, za kar pa bo prosil deželno za posebno pomoč.

Poroka

V tem predpustu se je poročila naša vaščanka učiteljica Pavla Comelli z zdravnikom Robertom Pittonijem iz Čedadu. Prijatelji jima čestitajo in obenem želijo mnogo srečnih in veselih dni v zakonskem življenju.

V ČAST VELIKEMU SINU GORIŠKIH BRD

SPOMINSKA SOBA BRIŠKEGA
PESNIKA ALOJZIJA GRADNIKA

Slovesnost bo v Medani poleti ob drugi obletnici pesnikove smrti

Pesnik Alojz Gradnik s sestro Emo in bratom Pepijem v Medani, aprila 1958. leta, kamor je vedno rad zahajal ob vsakem prostem času

Goriška Brda so dala svetu več pomembnih sinov in med njimi je gotovo največji pesnik dr. Alojz Gradnik. Rojen v Medani 3. avgusta 1892 v številni in revni družini, se je v stalnem boju z življenjem in njegovimi tegobami povzpел do odličnega pravnika in enega največjih slovenskih pesnikov. Vse življenje je bil intimno sin dveh svetov: slovenskega in romanskega. Gradnikov oče je bil namreč Slovenec, poreklom iz Tolminske, mati pa Furlanka iz neposredne sosesčine Brd. Ta dvojnost njegove krvi je imela velik vpliv na pesnikovo ustvarjanje, saj je v njem izražal temperament in melanholijo romanskega sveta, pa prešernost in življenski optimizem Slovanov. Gradnik je pretežno opeval domačo zemljo, mater in očeta, pa prek poezije razmišljal o življenju in smrti. Njegove pesmi so blizu duhu in težnjam beneških Slovencev, saj Gradnik razmišlja o ljudeh, usodah in zemlji, ki so v naši neposredni bližini. Kako nam je na pri-

mer blizu, zlasti emigrantom, z naslednjo pesmijo o Delavcu v tujini:

KJE VSI TVOJI SO OBETI,
kje so upov, lažni cveti,
nisi mi srca ogrela,
o tujine črna streha.

Tvoje luči so ko večše,
tvoje rōke so ko kleščice,
nič ne izpuste brez rane,
nič brez krivde in brez greha.

Le daljava tvoja vabi,
pa si kakor zver, ki grabi,
pa si kakor bič, ki goni,
dokler se srce ne upeha.

O, saj pelje skozi vsa mesta,
domovina, k tebi cesta,
in če nič nam ne ostane,
ona zadnja bo uteha.

Občinska skupščina v Novi Gorici in prebivalci Goriških Brd, se bodo velikemu pesniku in mislecu oddolžili tako, da bodo v njegovi rojstni hiši v Medani uredili Gradnikovo spominsko sobo. V njej bodo v vitrinah razstavili posamezne pesnikove zbir-

ke, knjige in druge stvaritve o njem, prevode Gradnikovih del v italijanščino in druge tuje jezike, pa številne zbirke tujih poezij, ki jih je veliki Medanec prevedel v slovenščino. Razstavljene bodo nadalje glasbene stvaritve, ki so navdihnjene z Gradnikovo poezijo ter rokopisi pesmi, ki sploh še niso bile objavljene. Po načrtih ing. arh. Bogdana Mikuža iz Nove Gorice bodo uredili tudi majhen park okrog hiše, na njem pa bo akadem-

ski kipar prof. Zdenko Kalin iz Ljubljane postavil Gradnikov doprni kip.

Sredstva za ureditev spominske sobe, parka in za druga dela bosta dali občina Nova Gorica in republika Slovenija. Gradnikovi svojci pa bodo v hiši sami uredili stalno galerijo del najbolj znanih slovenskih likovnih umetnikov. Vse te objekte in novosti bodo slovesno izročili namenu okrog 3. avgusta, ob tretji obletnici pesnikove smrti.

V Novi Gorici spomenik
Jožetu Srebrničju

Protifašistični borec in narodni heroj iz Solkana je bil znan tudi v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini

V Jugoslaviji letos proslavljajo petdeseto obletnico ustanovitve tankajšnje Komunistične partije, ki je bila nosilec oboroženega boja proti okupatorjem ter je sedaj poglavitna idejno-politična sila v državi. V tem okviru bodo tudi na Primorskem razne spominske svečanosti združene z odkritjem spomenikov ali drugih obeležij zaslužnim revolucionarjem, izdajo raznih publikacij o komunističnem gibanju in podobno.

V centru Nove Gorice bodo čez nekaj mesecev zgradili spomenik Jožetu Srebrničju iz Solkana, ki je bil ko-

munistični poslanec v italijanskem parlamentu pred uvedbo fašističnega režima. Veliko let je pozneje preživel v zaporih ali konfinacijah, bil pa je tudi med voditelji protifašističnega boja na Primorskem. Utonil je v Soči pri Desklah skupaj s še tremi tovariši, tudi ugledni političnimi delavci, 13. julija 1944. leta, ob povratku z velikega ljudskega zborovanja v Kožbani v Goriških Brdih.

Pokojni narodni heroj je bil znan po vsej Primorski in tudi pri nas v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini.

Za naše delo

Kaj bomo delali meseca marea

NA POLJU pričnemo s pomladansko setvijo. Najbolj zgodaj sejemo pač tiste stvari, ki potrebujejo mnogo vlage, kakor grah, bob, detelja; potem tiste, ki potrebujejo za rast daljšo dobo in so najobčutljivejše za pozno slano: jara rž, jara pšenica, oves, zgodnji krompir, korenje. Preglejmo njive, kjer raste ozimno žito. Če mraz ne privzdigne, ali pa izrije rastlinic, ni treba valjati žita, da bi se korenine spet sprijele z zemljo. Gnojimo žitu s kalcijevim nitratom in sicer potrebujemo za 1000 kvadratnih metrov njive 10 do 15 kg gnojila. Krompirja ne smemo saditi na svež gnoj. Od umetnih gnojil uporabljajmo vsaj superfosfat.

V SADOVNJAKU sadimo mlado drevje, a moramo paziti, da so luknje dovolj ve-

like - 1,50 m x 1,50 m na 0,80 m globine. Tako se drevje bolje prime. Če breskve še ne berste, jih še zadnjič škropimo s 4 odstotno brozgo modre galice in apna. Drugo sadno drevje škropimo malo pred cvetjem z 1,50 odstotno raztopino svinčenega arzenata. Škropljenje ponovimo večkrat v razdobju po 8 dni, da s tem preprečimo razvoj črvov.

V KLETI moramo proti koncu meseca pretočiti vino še enkrat. S pretakanjem odstranimo drozje, ki se je čez zimo izločilo iz vina. Vino ne sme priti v tople mesece z drozjem, ker bi se lahko pokvarilo. Sode stalno dolivamo. Ne hranimo v kletih kisa, poljskih pridelkov in drugih stvari, na katerih se lahko razvije plesen, ki zelo škodi kakovosti vina.

FOJDA

VILE BODO KMALU
MRTVA VAS

Danes šteje ta hribovska vasica nad Fojdo samo še šest prebivalcev, pred 15 leti jih je imela 132 - Kdo je odgovoren za takšno stanje?

Preteklo nedeljo je bil v Vilah vaški praznik, in na žalost, naj kar takoj povečemo, je bil zadnji praznik te naše hribovske vasice ob vznožju Ivanca, kajti vas je že skoraj izumrla, oziroma njeni prebivalci so se skoraj že vsi izselili. Danes živi v Vilah samo še šest ljudi: štirje člani družine Bortolutti, 40-letni Virgilio Bortolutti in 65-letna Natalija Menič. Leta 1945 so Vile štejele še 132 prebivalcev, ki so tvorili 32 družin, potem se je pa pričelo izseljevanje, nekateri so odšli v inozemstvo, drugi na ravno v Furlanijo ali pa drugam po Italiji.

Ko smo bili na zadnji «sagri», so nam povedali, da se bo družina Bortolutti še ta mesec izselila in tako bosta ostala v Vilah samo še dva človeka, ki bosta pa prav gotovo v kratkem odšla kam drugam, da ne bosta sama v mrtvi vasi.

V Beneški Sloveniji je pa še več takih vasi kot so Vile, ki jim preti propast. Hiše se zapirajo ena za drugo, stari ljudje umirajo, mladi pa postavljajo raje nova ognjišča daleč od doma, daleč od mizerije.

Res je, da se je zadnja leta vrnilo domov za stalno precej naših ekonomskih emigrantov in da so iz razpadajočih zidov zopet postavili nove hiše, lepše kot so bile prej, a s tem ni rečeno,

da so rešili problem obstoja neke vasi. Ako ne bodo prišle na pomoč oblasti in ustvarile baze za resnično ekonomsko in socialno obnovo naših hribovskih vasi, res nimamo kaj drugega pričakovati kot počasno umiranje. Visoki davki, težke vojaške služnosti, nikakega vira dohodkov razen onega, ki ga dajejo skromne krpice zemlje po bregeh, ki jih ni moč obdelovati s strojem, in naraščajoča draginja poganjajo ljudi vedno v večjem številu po svetu, kjer jim ni treba toliko garati in bolj živijo. Vse kar je bilo storjenega do danes je premalo, da bi zaustavili beg ljudi z gora in to dokazujejo tudi statistike s poraznimi številkami. Vile, na primer, bodo že letos zbrisane iz zemljevida in zato se moramo vsi truditi z vsemi našimi močmi, da ohranimo pri čim daljšem življenju vsaj druge naše vasi, ker drugače bo zares izginila slovenska jezikovna skupnost v videmski pokrajini.

Pa ne samo vasi Beneške Slovenije, tudi nekatere furlanske vasi se strahovito praznijo. Zadnji podatki so pokazali, da se je prebivalstvo videmske pokrajine v prvih devetih mesecih 1968. leta skrčilo za 3.558 enot, medtem ko so pokrajine Pordenone, Gorica in Trst narastle.

VILE NAD FOJDO - Od tu se nudi krasen razgled po vsej furlanski ravnini in zato bi ta vasica lahko bila odlična turistična postojanka. Zares škoda, da se je vas izpraznila

Alkohol naš
veliki sovražnik

Poleg emigracije, gospodarskega obubožanja in drugih težav, prenekatero našo družino v Beneški Sloveniji ali Kanalski dolini razjeda tudi alkohol. Ne gre za pojav, ki bi bil morda značilen samo za to področje, ker je alkoholizem tudi drugod po svetu eden največjih socialnih problemov našega časa. Z njim se ukvarjajo številni zdravniki, predvsem psihiatri oziroma specialisti za živčne in duševne bolezni, pa psihologi, pravniki, sociologi in razni drugi znanstveniki z zainteresiranih področij.

Zdravstveni delavci in enologi, vinarski strokovnjaki, so po dolgi desetletjih razprav in medsebojnega prepričevanja še zmeraj različnega mnenja o tem, če vino je ali

ni škodljivo za človekovo zdravje in njegov organizem. Takšne razprave sicer nimajo več posebnega pomena, saj skoraj ni družine, zlasti v Italiji, Franciji in v drugih državah proizvajalkah vin, kjer vsaj pri kosilu in večerji ne bi vsak popil kozarca vina.

Vsi pa soglašajo s tem, da je zelo škodljivo uživanje vina ali drugih alkoholnih pijač v večjih količinah. Pitje tako kmalu preide v kri, navado in potem se zdi, kot da človek ne more več normalno misliti, reagirati, delati, če ni prej popil vsaj nekaj kozarčkov. Postopno se prizadeti spreminja v kroničnega alkoholika. Zanimarja delo, družino in svoje obveznosti, pogosto povzroča razne nesreče, tatvine, prihaja v nasprotje z zakonom in tudi v zapor, največkrat pa konča kot težak bolnik v kakšni bolnišnici za živčne in duševne bolezni.

Na Japonskem je doma naslednji izrek: «Človek pije vino, vino pije človeka». V sosednji Jugoslaviji je na primer postal alkoholizem ne samo široko razširjena socialna bolezen, marveč že kulturni in etični problemi države. Za alkoholne pijače porabijo tam skupaj okrog 100 do 120 milijard

starih dinarjev letno, to je kakih 60 milijard lir. To je ogromna vsota; z njo bi lahko zgradili do 54 tisoč dvosobnih in komfortnih stanovanj ali pa 80 kompletnih bolnišnic s kapaciteto okrog 200 postelj za vsako od njih. Podobne podatke bi seveda lahko navajali tudi skoraj za vsako drugo državo v Evropi ali Ameriki.

To vse je trpka resnica, ob kateri bi se morali zamisliti in ukrepati. Človek sam bi moral priti do spoznanja, da ga pretirano uživanje alkohola vodi v nesrečo, ki lahko močno poslabša njegove razmere ali mu celo prekine življenjsko pot. Njemu in njegovi družini. Ne moremo namreč pričakovati večjih uspehov od protialkoholnih akcij raznih dobrotelnih in drugih organizacij. V vsaki državi je namreč bolj učinkovita propaganda proizvajalcev vin in drugih alkoholnih pijač. V Jugoslaviji recimo milijon in pol državljanov posredno ali neposredno živi od pridelovanja in prodaje alkoholnih pijač. Kolikšno je to število šele v Italiji?

Boj proti alkoholizmu je torej predvsem stvar vsakega posameznika; njegovih spoznanj, kulture in odgovornosti do sebe in najbližjih.

